

การสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยงและแนวทางการพัฒนาระบบพยาบาลพี่เลี้ยง คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Clinical Teaching of Preceptors and Directions for Preceptorship Development, Faculty of Nursing, Huachiew Chalermprakiet University

กนกพร นทีธนสมบัติ*

รัชนี นามจันทร์**

พรศิริ พันธลี***

อิสริย์ เหลืองวิลัย****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง กลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 227 ราย (นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 110 ราย นักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 117 ราย) สำหรับกลุ่มตัวอย่างการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จำนวน 29 ราย (นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่เคยเรียนวิชาภาคปฏิบัติกับพยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 7 ราย อาจารย์ประธานรายวิชาปฏิบัติการการพยาบาล จำนวน 3 ราย พยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 10 ราย พยาบาลวิชาชีพที่เป็นผู้ร่วมงานกับพยาบาลพี่เลี้ยงอย่างน้อย 2 ปีจำนวน 4 ราย และหัวหน้าหอผู้ป่วยในแหล่งฝึกปฏิบัติที่มีพยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 5 ราย เครื่องมือที่ใช้ในส่วนของเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง และ

---

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

***รองศาสตราจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

****อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

เครื่องมือที่ใช้ในส่วนของการเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ซึ่งเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) 0.95 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ สถิติ Mann-Whitney U test ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยงในด้านคุณลักษณะความเป็นครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.48$, $SD=.494$) และ ด้านการดำเนินการสอนของพยาบาลพี่เลี้ยง พบว่าเกือบทั้งหมดมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ถึง มากที่สุด คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา ($\bar{x}=4.54$, $SD=.583$) รองลงมา คือ นักศึกษาได้รับความรู้ ประสบการณ์ และเกิดทักษะจากการฝึกปฏิบัติ ($\bar{x}=4.46$, $SD=.549$) นอกจากนี้ พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 มีคะแนนความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูของพยาบาลพี่เลี้ยงและลักษณะการดำเนินการสอนภาคปฏิบัติโดยรวมแตกต่างกัน ($p<.001$) ส่วนผลการศึกษาเชิงคุณภาพประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นหลักที่ 1 ปัญหาของพยาบาลพี่เลี้ยงในการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นรอง คือ ปัญหาของการนิเทศนักศึกษา และ ปัญหาความรู้ทางทฤษฎีไม่ได้รับรู้ลึกซึ้งมาก ประเด็นหลักที่ 2 ความต้องการของพยาบาลพี่เลี้ยงในการพัฒนาการสอน ประกอบด้วย 1 ประเด็นรอง คือ ความต้องการที่จะพัฒนาความรู้ และประเด็นหลักที่ 3 แนวทางการพัฒนาพยาบาลพี่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 2 ประเด็นรอง คือ การได้มาซึ่งพยาบาลพี่เลี้ยง และระบบการเรียนการสอนและการติดตามผล

คำสำคัญ : คุณภาพการสอนภาคปฏิบัติ พยาบาลพี่เลี้ยง และแนวทางปัญหาการพัฒนากระบวนการพยาบาลพี่เลี้ยง

Abstract

This research was a descriptive research, which aimed to study the preceptors' quality of clinical teaching. The samples of the quantitative research part were 227 nursing students, which consisted of 110 junior nursing students, and 117 senior nursing students. The samples of the qualitative research part were 7 junior nursing students who used to study with preceptors, 3 nursing instructors who were heads of nursing practice course, 10 preceptors, 4 registered nurses who had worked with preceptors, and 5 head nurses who were in the ward that preceptors have worked. The instrument of the

quantitative research was the preceptors' quality of clinical teaching questionnaire, whereas the instruments of the qualitative research were in-depth interview guidelines, and focus group guidelines. These instruments were validated and tested. The Cronbach's alpha coefficient of preceptors' quality of clinical teaching questionnaire was 0.95. For data analysis, the quantitative research part applied frequency, mean, standard deviation, and Mann-Whitney U test, whereas content analysis was used as data analysis in the part of qualitative research.

The results revealed that the overall of the preceptors' quality of clinical teaching specially on teacher characteristics was high level ($\bar{x}=4.48$, $SD=.494$). For the process of the preceptors' teaching, it was found that almost all of the processes were high to highest level of quality, especially on the ability to solve the problem of the nursing students' during their practices ($\bar{x}=4.54$, $SD=.583$). The second high level of quality was the acquiring knowledge, experiences, and skills of nursing students from their practices ($\bar{x}=4.46$, $SD=.549$). The comparison between the junior nursing students' opinions and the senior nursing students' opinions on the preceptors' quality of clinical teaching showed that there were overall differences between the opinions on the characteristics of being a teacher and the process of clinical teaching ($p<.001$). In qualitative findings, it was found that there were three themes. The first theme was the problems of the preceptors in their clinical teaching, which consisted of the problem of supervising students, and the problem of not having profound theoretical knowledge. The second theme was the demand of preceptors in teaching development, which consisted of the demand of knowledge development. The third theme was the direction for preceptorship development to apply their clinical teaching effectively, which consisted of the processes of obtaining preceptors, and the systems of teaching-learning and evaluations.

Keywords : quality of clinical teaching, preceptors, direction for preceptorship development

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ประกอบด้วยการศึกษาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ที่จะส่งผลให้บัณฑิตพยาบาลมีความรู้ (knowledge) และ มีทักษะหรือความชำนาญในการปฏิบัติ (skill) การเรียนการสอนภาคปฏิบัติจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาที่จะช่วยให้นักศึกษามีความสามารถทั้งทางด้านวิชาการและฝึกทักษะการปฏิบัติการพยาบาล สถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีอาจารย์พยาบาลอย่างเพียงพอที่จะดูแลและสอนนักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติอย่างใกล้ชิด ซึ่งสภาการพยาบาลได้กำหนดเกณฑ์การรับรองสถาบันการศึกษากายภาพและการผดุงครรภ์เกี่ยวกับอัตราส่วนของอาจารย์พยาบาลต่อนักศึกษาในการสอนภาคปฏิบัติแต่ละรายวิชา ไม่เกิน 1 : 8 (สภาการพยาบาล. 2550) เพื่อให้การเรียนรู้ภาคปฏิบัติของนักศึกษามีคุณภาพและเกิดความปลอดภัยต่อผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการ จากเกณฑ์กำหนดดังกล่าวข้างต้นของสภาการพยาบาล สถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีอาจารย์สอนภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอ แต่จากสถานการณ์การขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อสถานบริการสุขภาพและสถาบันการศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีอาจารย์พยาบาลไม่เพียงพอและหาอาจารย์พยาบาลยากลำบากมาก ซึ่งสถาบันการศึกษาพยาบาลก็ได้มีการพัฒนาพยาบาลพี่เลี้ยง (preceptor) เพื่อช่วยสอนภาคปฏิบัติแก่นักศึกษาพยาบาล และในปัจจุบันการใช้ระบบพยาบาลพี่เลี้ยงในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติเกิด

มากขึ้น (Byrd, Hood and Youtsey. 1997 : 344 ; Kalischuk, Vandenberg and Awosoga. 2013 : 30) เช่น ประเทศจีน (Lui et al. 2010 : 804) ประเทศอังกฤษ (Foster, Ooms and Marks-Maran. June 2015 : 18 ; Muir et al. 2013:633) และ ประเทศไทย (สุดจิต ไตรประคอง, ชูสิทธิ์ แสนสบาย และอุรา แสงเงิน. 2551 : 163) การที่นักศึกษาพยาบาลได้รับการสอนในภาคปฏิบัติจากพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การพยาบาล ตลอดจนมีความชำนาญในการดูแลผู้ป่วย ก่อให้เกิดผลดีหลายประการ กล่าวคือพยาบาลพี่เลี้ยงมีความรู้สึกว่าการเป็นพยาบาลพี่เลี้ยงเป็นรางวัล เพราะพยาบาลพี่เลี้ยงมีความรู้สึกซาบซึ้งใจในช่วงของการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นระหว่างพยาบาลพี่เลี้ยงและนักศึกษาพยาบาล อีกทั้งยังมีความรู้สึกกว่า บทบาทพยาบาลของพยาบาลพี่เลี้ยงได้ถูกเติมเต็มให้สมบูรณ์ขึ้น ทั้งนี้เพราะพยาบาลพี่เลี้ยงได้มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองเพื่อการสอนนักศึกษาพยาบาล (Kalischuk, Vandenberg and Awosoga. 2013 : 33) สำหรับนักศึกษาพยาบาลเองมองว่า การได้รับการสอนจากพยาบาลพี่เลี้ยงก็เป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาที่จะทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นขยายวงกว้างออกไป (Lofmark et al. 2012 : 168) นักศึกษาพยาบาลมีความพึงพอใจในการฝึกปฏิบัติภายใต้การสอนโดยพยาบาลพี่เลี้ยงในระดับมาก (นันทนา น้าพน, นิชาภา วุฒิวิวัฒน์ และอารี ชิวเกษมสุข. 2549 : 109) และหลายการศึกษายังพบอีกว่า นักศึกษาพยาบาลเห็นคุณค่าของการสอน การได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากการสอนของ

พยาบาลพี่เลี้ยง (Foster, Ooms and Marks-Maran. June 2015 : 18; Lofmark, et al. 2012 : 164) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เป็นสถาบันการศึกษาพยาบาลที่ผลิตบุคลากรทางการพยาบาลมาเป็นเวลานานกว่า 60 ปี จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบพยาบาลพี่เลี้ยงเพื่อสนับสนุนการสอนภาคปฏิบัติแก่นักศึกษาในคลินิก ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาระบบพยาบาลพี่เลี้ยงของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยงตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4
- 3) เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาระบบพยาบาลพี่เลี้ยงสำหรับการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติ ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยายโดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาระบบพยาบาลพี่เลี้ยงของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2555 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ รวม 290 ราย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีทั้งหมดรวม 227 ราย (คิดเป็นร้อยละ 78.3 ของประชากรทั้งหมด) เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 110 ราย และนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 117 ราย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมีจำนวนทั้งสิ้น 29 ราย คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ที่เคยเรียนวิชาภาคปฏิบัติกับพยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 7 ราย อาจารย์ประธานรายวิชาปฏิบัติการการพยาบาล จำนวน 3 ราย พยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 10 ราย พยาบาลวิชาชีพที่เป็นผู้ร่วมงานกับพยาบาลพี่เลี้ยงอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 4 ราย และหัวหน้าหอผู้ป่วยในแหล่งฝึกปฏิบัติที่มีพยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 5 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสอบถามคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยงที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับ ชั้นปี เพศ การเคยฝึกปฏิบัติกับพยาบาลที่เลี้ยงหรือไม่ ในรายวิชาใด และแหล่งฝึกใด ข้อมูลทั่วไปของอาจารย์ ได้แก่ อายุ เพศ ประสบการณ์การสอน กลุ่มวิชาที่สังกัด ความเกี่ยวข้องกับพยาบาลที่เลี้ยง และรายวิชาภาคปฏิบัติที่สอน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง โดยแบ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของพยาบาลที่เลี้ยงทั้งหมด 15 ข้อ และลักษณะการดำเนินการสอนการปฏิบัติการพยาบาลทั้งหมด 10 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่กำหนดให้ผู้ตอบสามารถเลือกตอบให้ตรงกับความคิดเห็นของตนมากที่สุด

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (individual in-depth interview) และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาระบบพยาบาลที่เลี้ยงในการสอนภาคปฏิบัติ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1) แบบสอบถามคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำราและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาล

ที่มีประสบการณ์การสอนภาคปฏิบัติเป็นเวลานานกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมในการจัดโครงการอบรมพยาบาลที่เลี้ยงจำนวน 3 ราย ทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำไปทดสอบกับนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 จำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) 0.95

2) แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้สร้างเค้าโครงคำถามตามประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษา มีคำถามครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการเรียงลำดับข้อคำถามให้มีความต่อเนื่อง และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสม แล้วนำไปทดลองใช้ ปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 โดยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาพยาบาลในชั้นเรียน ภายหลังจากเลิกเรียน อธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม แล้วให้กลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ลงนามยินยอมการเข้าร่วมการวิจัย ก่อนลงมือเก็บข้อมูล จากนั้น ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง ให้กลุ่มตัวอย่างทำ หลังจากนั้นผู้วิจัยมีการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำหนังสือจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมุทรปราการ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลหัวเฉียว เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย และขออนุญาตดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัย เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลแล้ว ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลจากนั้น ผู้วิจัยเข้าพบผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยทักทาย แนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย แจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบว่าเรามีความสำคัญอย่างไร ขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก นัดวันเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลว่างและสะดวก และขออนุญาตบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เวลาในการสัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 30-60 นาที หอผู้ป่วยที่ผู้ให้ข้อมูลทำงานอยู่นั้น ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอาจารย์ประธานรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล และนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 นั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่ม ซึ่งใช้เวลาในการสนทนากลุ่มประมาณ 30 นาที ณ ห้องประชุมของคณะฯในมหาวิทยาลัย หลังจากเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแล้ว มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (reliability) ด้วยวิธีการนำผลของการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อเป็นการยืนยันว่าข้อมูลที่ได้ถูกต้องและตรงกับความรู้ของผู้ให้ข้อมูลจริง

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามหลักการพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย

โดยชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย ผลกระทบและประโยชน์ การเข้าร่วมงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามความสมัครใจ สามารถปฏิเสธการตอบคำถามใด ๆ ที่ไม่ประสงค์จะแสดงความคิดเห็นได้ และสามารถถอนตัวได้ตลอดเวลา การเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจะเป็นความลับ ตลอดจนจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างลงนามในเอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยก่อนดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์โดยการหาความถี่ และร้อยละ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ต่อคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยง โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U test

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้คือ 1) การตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมได้เป็นการประเมินคุณภาพของข้อมูลที่ได้ว่าสามารถตอบปัญหาหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้มากน้อยเพียงใดโดยการตรวจสอบความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล รวมทั้งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มมาพิจารณาพบว่าข้อมูลทั้ง 2 แหล่งข้อมูลมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งทั้ง 2 แหล่งข้อมูลได้มาจากผู้ให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายของผู้ให้ข้อมูล 2) การจำแนกและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้สะดวกและง่ายต่อการค้นหาข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล 3) การจัดกลุ่มคำสำคัญที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือสัมพันธ์กัน และให้รหัสข้อมูล 4) กำหนดกลุ่มประเด็นสำคัญ และยกตัวอย่างข้อมูลคำสัมภาษณ์ที่สื่อความเข้าใจในประเด็นนั้น ๆ เป็นการลดขนาดข้อมูลและตัดทอนข้อมูลที่ไม่ต้องการออกไป และ 5) การสร้างบทสรุปของการศึกษา เป็นชุดของคำอธิบายประเด็นสำคัญ และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ผลการวิจัย

แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ผลการวิจัยเชิงปริมาณและผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง คุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง และการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 ต่อคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93.8) เป็นเพศหญิง เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 จำนวนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 48.5 และ 51.5 ตามลำดับ)

เคยฝึกปฏิบัติกับพยาบาลที่เลี้ยงเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.2) รายวิชาที่นักศึกษาเคยฝึกปฏิบัติกับพยาบาลที่เลี้ยงมากที่สุด คือ วิชาฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน 109 ราย คิดเป็นร้อยละ 48 ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมา คือ วิชาฝึกปฏิบัติการพยาบาลแม่และเด็ก 66 ราย (ร้อยละ 29.1) วิชาฝึกปฏิบัติการการพยาบาลผู้ใหญ่ มีจำนวนนักศึกษาที่เคยฝึกปฏิบัติกับพยาบาลที่เลี้ยงน้อยที่สุด 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 15 ของกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาที่เคยฝึกปฏิบัติการการพยาบาลพื้นฐานกับพยาบาลที่เลี้ยง มีจำนวนนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 มากกว่าชั้นปีที่ 4 เล็กน้อย (ร้อยละ 52.3 และ 47.7 ตามลำดับ) ส่วนนักศึกษาที่เคยฝึกปฏิบัติการการพยาบาลแม่และเด็กและปฏิบัติการการพยาบาลผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 (ร้อยละ 84.8 และ 85.3 ตามลำดับ)

คุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง การศึกษารั้วนี้วัดคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติจากการสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่เคยฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับพยาบาลที่เลี้ยง เกี่ยวกับ 1) คุณลักษณะความเป็นครู และ 2) ลักษณะการดำเนินการสอนภาคปฏิบัติแก่นักศึกษา ได้ผลการวิเคราะห์คุณภาพการสอนของพยาบาลที่เลี้ยง ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า พยาบาลที่เลี้ยงที่นิเทศหรือสอนภาคปฏิบัติมีคุณลักษณะความเป็นครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.48$, $SD=.494$) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลต่อคุณลักษณะความเป็นครูของพยาบาล

ที่เลี้ยงเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด รายข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ พยาบาลที่เลี้ยงคอยช่วยเหลือและแนะนำในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ($\bar{x}=4.58$, $SD=.568$) รองลงมา คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง ($\bar{x}=4.57$, $SD=.591$) และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การสอน ($\bar{x}=4.55$, $SD=.664$) ส่วนลักษณะการดำเนินการสอนภาคปฏิบัติแก่นักศึกษาพยาบาล นักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นว่า พยาบาลที่เลี้ยงมีลักษณะการดำเนินการสอนโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.35$, $SD=.485$) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลต่อลักษณะการดำเนินการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงเป็นรายข้อ พบว่า เกือบทั้งหมดมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก มีหนึ่งข้อที่มีคุณภาพในระดับมากที่สุด คือ มีความสามารถในการแก้ปัญหาการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา ($\bar{x}=4.54$, $SD=.583$) รายข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงรองลงมา คือ นักศึกษาพยาบาลได้รับความรู้ ประสบการณ์ และเกิดทักษะจากการฝึกปฏิบัติ ($\bar{x}=4.46$, $SD=.549$) และพยาบาลที่เลี้ยงมีความสนใจติดตามดูแลเอาใจใส่การฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษา ($\bar{x}=4.43$, $SD=.643$)

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 ต่อคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ต่อคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยงด้วยสถิติ Mann-Whitney U test พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 มีคะแนน

ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะความเป็นครูของพยาบาลที่เลี้ยงและลักษณะการดำเนินการสอนภาคปฏิบัติโดยรวมแตกต่างกัน ($p<.001$) การวิเคราะห์เปรียบเทียบรายข้อของคุณลักษณะความเป็นครู พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 มีคะแนนความคิดเห็นแตกต่างกัน เป็นส่วนใหญ่ ($p<.05$) รายข้อที่คะแนนของนักศึกษาพยาบาลชั้นปี 3 และ ชั้นปีที่ 4 ไม่แตกต่างกัน ($p>.05$) มี 2 ข้อ ได้แก่ รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของนักศึกษาและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายข้อของลักษณะการดำเนินการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง พบว่า คะแนนความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 แตกต่างกันทุกข้อ ($p<.05$)

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาครั้งนี้มีจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 29 ราย ประกอบด้วย นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 7 ราย อาจารย์ผู้เป็นประธานรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล จำนวน 3 ราย พยาบาลที่เลี้ยงจำนวน 10 ราย พยาบาลวิชาชีพที่ทำงานร่วมกับพยาบาลที่เลี้ยงในหอผู้ป่วย จำนวน 4 ราย และหัวหน้าพยาบาล จำนวน 5 ราย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีอายุตั้งแต่ 20-62 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี 7 ราย ระดับการศึกษาปริญญาตรี 13 ราย ระดับปริญญาโท 8 ราย ระดับการศึกษาปริญญาเอก 1 ราย ประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาล ตั้งแต่ 2-37 ปี ประจำอยู่หอผู้ป่วย ศัลยกรรม หอผู้ป่วยอายุรกรรม หอผู้ป่วยรวม อายุรกรรมและศัลยกรรม หน่วยงานสูติกรรม ซึ่ง

ได้แก่ แผนกฝึกครุรักษ์ ห้องคลออด และหอผู้ป่วย หลังคลออด

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลพบประเด็นหลักดังนี้ คือ

1. ปัญหาของพยาบาลที่เลี้ยงในการสอนภาคปฏิบัติ
2. ความต้องการของพยาบาลที่เลี้ยงในการพัฒนาการสอน
3. แนวทางในการพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพ

ประเด็นหลักที่ 1 : ปัญหาของพยาบาลที่เลี้ยงในการสอนภาคปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นตัวพยาบาลที่เลี้ยงเอง พยาบาลวิชาชีพที่ทำงานร่วมกับพยาบาลที่เลี้ยงในหอผู้ป่วยตลอดจนหัวหน้าพยาบาลในหอผู้ป่วยมองว่าปัญหาของพยาบาลที่เลี้ยงในการสอนภาคปฏิบัติประกอบด้วย 2 ประเด็นรอง คือ ปัญหาของการนิเทศนักศึกษา และปัญหาความรู้ทางทฤษฎีไม่รู้ลึกซึ้งมาก

ประเด็นรองที่ 1 : ปัญหาของการนิเทศนักศึกษา ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่า ปัญหาของพยาบาลที่เลี้ยงในการนิเทศนักศึกษาพยาบาล คือ การติดตามนิเทศนักศึกษาพยาบาลทุกรายที่ได้รับมอบหมายไม่ทัน ทั้งนี้เพราะบทบาทหน้าที่ของพยาบาลที่เลี้ยงนั้นจะได้รับการมอบหมายให้ดูแลนักศึกษาพยาบาล 6 รายในแผนกห้องคลออด และนักศึกษาพยาบาล 8 รายในหอผู้ป่วยอื่น ๆ ซึ่งในการนิเทศการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลของนักศึกษาแก่ผู้ป่วยทุกราย พยาบาลที่เลี้ยงต้อง

ติดตามนิเทศนักศึกษาพยาบาลอย่างใกล้ชิด สิ่งที่พบเห็นอยู่เสมอในหอผู้ป่วยคือ กิจกรรมการพยาบาลผู้ป่วยจะให้เป็นเวลา ซึ่งในเวลาเดียวกันนักศึกษาแต่ละคนอาจจะต้องมีกิจกรรมการพยาบาลที่จะให้ผู้ป่วยของตนพร้อม ๆ กัน ดังนั้นพยาบาลที่เลี้ยงจึงไม่สามารถที่จะตามนิเทศนักศึกษาทุกคนได้ในเวลาเดียวกัน ดังตัวอย่างหัวหน้าพยาบาลท่านหนึ่ง กล่าวว่า “บางทีที่เลี้ยงก็มาดูแล้วไม่ทันไม่ทั่วถึง... ที่เลี้ยงตัวจริง ๆ เนี่ยก็กำลังสอนน้องอยู่ อาจจะสอนในเรื่องของการ suction หรืออะไรก็แล้วแต่ ก็ยังไม่มีเวลาที่จะมาดูตรงนี้ให้ เราก็จะให้พยาบาลที่รับผิดชอบเตียงหนึ่งถึงเตียงสิบนี้แหละ ช่วยดูก่อน ช่วยดูให้หน่อยนี้ แต่ถ้าไม่ได้จริง ๆ ก็อาจจะบอกครูที่เลี้ยงก็อาจจะเป็นลักษณะว่าเดี่ยว ๆ รอที่ก่อนนะ”

ประเด็นรองที่ 2 : ปัญหาความรู้ทางทฤษฎีไม่รู้ลึกซึ้งมาก ผู้ให้ข้อมูลในทุกกลุ่มมองว่าพยาบาลที่เลี้ยงมีทักษะการปฏิบัติการการพยาบาลดีมาก มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติการการพยาบาลส่วนในเรื่องของความรู้ทางทฤษฎีนั้นอาจจะไม่รู้ลึกซึ้งมาก ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ที่ได้รับข้อมูลมาเกิดจากการมีภาระหน้าที่รับผิดชอบในหอผู้ป่วยที่พยาบาลที่เลี้ยงประจำการอยู่ค่อนข้างมาก และการมีเวลาน้อยในการเตรียมตัวปฏิบัติหน้าที่เป็นพยาบาลที่เลี้ยง ดังคำกล่าวของพยาบาลที่เลี้ยงรายหนึ่งที่ว่า “ยอมรับว่าวิชาการบางอย่างพยาบาลที่เลี้ยงก็ไม่ได้รู้ลึกเท่ากับอาจารย์ที่วิทยาลัย วิชาการบางอย่างก็คือ มันไม่ได้ ละมาหลายปี นอกจากว่า คิดว่านักเรียนได้ assign ในเคสนี้พรุ่งนี้ต้อง conference เรื่องนี้ อาจารย์ก็จะ

ไปดูหนังสือมาเหมือนกัน แต่ถ้าเกิดว่า ก็ได้บอกนักเรียนไปแล้วว่าถ้าเรื่องที่อาจารย์ คือไม่ได้รู้สึกซึ่งก็จะตอบให้ละเอียดไม่ได้ บางทีนักเรียนก็ต้องไปหาเอาเอง ตามตำรา...วิชาการบางอย่างเราก็ไม่ได้รู้สึกซึ้งมาก”

ประเด็นหลักที่ 2 : ความต้องการของพยาบาลที่เลี้ยงในการพัฒนาการสอน ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพยาบาลที่เลี้ยง มองว่าในการพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น พยาบาลที่เลี้ยงมีความต้องการที่จะพัฒนาความรู้ของตนเองให้ทันสมัยเพื่อมาใช้ในการสอนนักศึกษาพยาบาลในภาคปฏิบัติ ดังนั้น ความต้องการที่จะพัฒนาความรู้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่พยาบาลที่เลี้ยงมีความต้องการที่สุด

ประเด็นรองที่ 1 : ความต้องการที่จะพัฒนาความรู้ ผู้ให้ข้อมูลมองว่าการพัฒนาความรู้ให้แก่พยาบาลที่เลี้ยงนั้น สามารถอยู่ในรูปแบบของการจัดอบรมทางวิชาการและการจัดหาตำราเอกสารทางวิชาการให้ไว้ ณ หอผู้ป่วย ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมให้พยาบาลที่เลี้ยงมีความรู้ทางภาคทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนในภาคปฏิบัติ ทำให้การสอนมีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ ดังคำกล่าวของพยาบาลที่เลี้ยงแผนกห้องคลอดท่านหนึ่ง “มองว่าถ้าเราได้มีการอบรมเรื่อย ๆ อาจจะเป็นปีครั้งหนึ่งก็ยั้งดีอะไรอย่างนี้ ปีละครั้ง ก็ได้...มองว่า ถ้าเราได้แบบทบทุนความรู้เพิ่มมาเรื่อย ๆ อยู่ตลอดเวลาเนี่ย มันจะทำให้เราไม่ล้า” นอกจากนี้ ความต้องการที่จะพัฒนาความรู้ยังอยู่ในรูปแบบของการจัดหาตำราเอกสารทางวิชาการให้ไว้ ณ หอผู้ป่วย ดัง

คำพูดของหัวหน้าพยาบาล ที่กล่าวว่า “ตำราสูติศาสตร์นี้แหละ สูตินรีเวชนี้แหละ ... ที่เลี้ยงใช้ นักศึกษาใช้ ใช้ด้วยกัน เวลาที่จะทำเคสเวลาอะไรนี้ ให้มันเพียงพอแล้วก็มันใช่ ไม่ใช่ว่า ก็ไม่มีห้องสมุดก็ไม่มี เวลาจะทำอะไรอย่างหนึ่งก็ซำอะไรอย่างนี้ ไม่ทันต่อ ๆ การเอาไปใช้งาน”

ประเด็นหลักที่ 3 : แนวทางในการพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่าแนวทางในการพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 2 ประเด็นรอง คือ การได้มาซึ่งพยาบาลที่เลี้ยงและระบบการเรียนการสอนและการติดตามผล

ประเด็นรองที่ 1 : การได้มาซึ่งพยาบาลที่เลี้ยง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่า การพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพนั้น การได้มาซึ่งพยาบาลที่เลี้ยงก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งการได้มาซึ่งพยาบาลที่เลี้ยงประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย คือ การคัดเลือกพยาบาลที่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินความรู้ความสามารถในการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งผลให้การเรียนการสอนให้แก่นักศึกษาพยาบาลมีประสิทธิภาพดีมากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของพยาบาลที่เลี้ยงในแผนกห้องคลอด “อย่างน้อยเราต้องดูในเรื่องของอายุนะ... จบมาอย่างน้อยสามปี ทำปีอะไรอย่างนี้...คุณสมบัติ อันนี้ในเรื่องของ ได้ความ mature ขึ้นมาหน่อย...แล้วเวลาเราไปอบรม ไปอะไรอย่างนี้ มันก็จะรู้สึก ไปอบรมครูที่เลี้ยงนะ มันก็รู้สึก เหมือนมองภาพได้ ๆ ลึกมากกว่า เป็นมิติมากกว่า” ส่วนพยาบาลวิชาชีพที่ทำงานร่วมกับ

พยาบาลที่เลี้ยงอีกท่านหนึ่ง เสนอแนะวิธีการได้มาซึ่งพยาบาลที่เลี้ยงจากการประเมินพยาบาลที่เลี้ยงก่อนและหลังให้การสอนนักศึกษาพยาบาลในภาคปฏิบัติ ดังคำพูดต่อไปนี้ “ต้องมีการประเมิน ส่วนใหญ่ก็จะมี pretest posttest ใช้ไหมคะ แต่ว่าคิดว่ามันยังน้อยไป ต้องมีระยะเวลาในการทดสอบในการที่จะมาเป็นครูที่เลี้ยง...แล้วก็คือมาดูที่ครูที่เลี้ยงว่ามีส่วนตรงนี้ความรู้ความสามารถที่จะให้เด็กได้หรือเปล่า...ถ้าสมมุติว่าคือผ่านในการที่จะมาเป็นครูที่เลี้ยงได้แล้ว อะไรอย่างนี้ ครูก็จะได้เตรียมตัวว่าอะ หัวข้อในการดูนักศึกษาในเรื่องของเรื่องอะไรบ้างอะไรอย่างนี้ เพื่อให้เขาได้เตรียมตัวได้กลับไปทบทวน ได้มีความรู้เพิ่มมากขึ้นที่จะมาสอนนักศึกษาได้มีความแม่นยำมากขึ้นด้วย”

ประเด็นรองที่ 2 : ระบบการเรียนการสอนและการติดตามผล ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่า การพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพนั้น ระบบการเรียนการสอนและการติดตามผลก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลที่เลี้ยง ซึ่งระบบการเรียนการสอนและการติดตามผล ประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย คือ การประชุมปรึกษาระหว่างคณะกรรมการรายวิชาและพยาบาลที่เลี้ยง การสื่อสารระหว่างอาจารย์ประจำรายวิชาและพยาบาลที่เลี้ยง และการประเมินพยาบาลที่เลี้ยงภายหลังการสอน

อาจารย์ประธานรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาลท่านหนึ่งได้เสนอแนะวิธีการประชุม

ปรึกษาหารือระหว่างคณะกรรมการรายวิชาและพยาบาลที่เลี้ยงว่าควรจะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในรายวิชาที่มีพยาบาลที่เลี้ยงเป็นผู้สอนภาคปฏิบัติ ดังคำพูดที่ว่า “เลยใช้วิธีแบบนี้ครั้งแรกเลยอยากเห็นหน้า เจอหน้าเจอตาเค้า ให้เค้ารู้จักเราเห็นเรา ให้เบอร์โทรศัพท์ ที่จะไปแล้วไปสมุทรปราการเลย โดยสมมติว่าเด็กจะขึ้น ward พกฉลากยา พื้ทำประมวล (การสอน) เสร็จอะไรเสร็จแล้วก็นัดเค้าเลยไปด้วยตนเองเลย เอาทั้งประมวลและใบ assign ไปแล้วมานั่งคุยที่ห้องเริ่มตั้งแต่ปฐมนิเทศว่าจะดูแลนักศึกษาอย่างไรบ้าง จ่ายงานจ่ายยังงัย การตรวจงาน และยังคงเอา nursing care plan ที่เราตรวจแล้วให้เค้าดู”

การสื่อสารระหว่างอาจารย์ประจำรายวิชาและพยาบาลที่เลี้ยง เป็นอีกส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและการติดตามผลของพยาบาลที่เลี้ยง กล่าวคือ ในระหว่างมีการเรียนการสอนเกิดขึ้น หากพยาบาลที่เลี้ยงมีข้อคำถามสงสัย มีปัญหา หรือ สถานการณ์ หรือประเด็นใด ๆ เกิดขึ้นสามารถมีช่องทางสื่อสารกับอาจารย์ประจำรายวิชาได้ตลอดเวลา ดังคำกล่าวของพยาบาลที่เลี้ยงที่ว่า “อาจารย์ทางมหาวิทยาลัย...ก็ให้เบอร์โทรศัพท์เพื่อติดต่อสามารถติดต่อได้ทุกครั้งคือถ้ามีปัญหาสามารถติดต่อได้ทันที ก็เลยไม่มีปัญหาอะไรตรงนี้” ยิ่งไปกว่านั้น หัวหน้าพยาบาลท่านหนึ่ง ยังเสนอให้มีการประเมินพยาบาลที่เลี้ยงภายหลังการสอนนักศึกษาพยาบาลเสร็จสิ้น ดังคำพูดต่อไปนี้ “คงจะต้องทบทวนกับที่เลี้ยง ในส่วนที่เลี้ยงมากกว่า จะต้องมีการคุยกันก่อนที่จะส่งนักศึกษา มา จะต้องคุยกับที่เลี้ยง คือ ในประเด็น

ในแต่ละครั้งที่มีการประเมิน นักศึกษาจะประเมินนะ...ได้ทำในประเด็นเหล่านี้ใหม่ที่เราสงใจ เช่น การที่นิเทศระหว่างที่นักศึกษาปฏิบัติงานหรือว่าการให้คำแนะนำ การติดตามก่อนและหลังในการแก้ปัญหาให้นักศึกษาหรือเปล่าอย่างนี้...คืออาจารย์อาจจะฟังนักศึกษาก่อนแล้วก็เอาไป discuss กันว่าประเด็นที่นักศึกษา discuss นั้นมันเกี่ยวข้องกับอาจารย์ที่เลี้ยงตรงไหน...มีจุดอ่อนที่ว่าอาจารย์ที่เลี้ยงน่าจะต้องปรับปรุงเพื่อคุณภาพของนักศึกษาที่ออกมา”

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในครั้งนี้จะอภิปรายตามประเด็นผลการวิจัย ดังนี้

นักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นว่ายพยาบาลที่เลี้ยงมีคุณภาพด้านคุณลักษณะความเป็นครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.48$, $SD=494$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน ปฏิบัติการการพยาบาลผู้ใหญ่ และปฏิบัติการการพยาบาลแม่และเด็ก คุณลักษณะความเป็นครูของพยาบาลที่เลี้ยงที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือ พยาบาลที่เลี้ยงคอยช่วยเหลือและแนะนำในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล ($\bar{x}=4.58$, $SD=568$) พยาบาลที่เลี้ยงมีความเชื่อมั่นในตนเอง ($\bar{x}=4.57$, $SD=591$) และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การสอน ($\bar{x}=4.55$, $SD=664$) ส่วนคุณภาพด้านลักษณะการดำเนินการสอนภาคปฏิบัติแก่นักศึกษา นักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นว่ายพยาบาลที่เลี้ยงมีคุณภาพโดย

รวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.35$, $SD=485$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคุณภาพใน 3 ลำดับแรก คือ พยาบาลที่เลี้ยงมีความสามารถในการแก้ปัญหาการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา ($\bar{x}=4.54$, $SD=.583$) นักศึกษาพยาบาลได้รับความรู้ประสบการณ์และเกิดทักษะจากการฝึกปฏิบัติ ($\bar{x}=4.46$, $SD=.549$) และพยาบาลที่เลี้ยงมีความสนใจติดตาม ดูแลเอาใจใส่การฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษา ($\bar{x}=4.43$, $SD=.643$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Lofmark et al. (2012 : 167) พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับมากเกิดขึ้นจากการที่พยาบาลที่เลี้ยงให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และดูแลในการสอนภาคปฏิบัติจนทำให้นักศึกษาพยาบาลได้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้อยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับ Hightower et al. (2011 : 5) ที่อธิบายว่า ครูที่มีคุณภาพเป็นบุคคลที่จะให้ผลกระทบทางบวกที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนานักเรียนและการเรียนรู้ของนักเรียน การที่ครูใช้การผสมผสานความชำนาญในเนื้อหาสาระ ทักษะการสอนต่าง ๆ ทักษะการสื่อสาร ตลอดจนทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการสอนนักเรียน ซึ่งสำหรับคำอธิบายความหมายของครูนี้ สามารถประยุกต์ใช้ในคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติที่ประกอบด้วยกิจกรรมและการกระทำต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนมีการพัฒนาผลลัพธ์ของการเรียนได้ดีขึ้น

เมื่อวิเคราะห์คุณภาพการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลในรายข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การมอบหมายงานให้แก่ศึกษาเหมาะสม ($\bar{x}=3.91$, $SD=.753$)

การทุ่มเทในการสอน ($\bar{x}=4.12$, $SD=7.69$) การเตรียมความพร้อมในการสอน ($\bar{x}=4.12$, $SD=6.40$) และการส่งเสริมให้นักศึกษานำความรู้ทางทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติ ($\bar{x}=4.12$, $SD=8.08$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทัศนีย์ วรรณทรากุล และคณะ (2549 : 23) ที่ได้ศึกษาการปฏิบัติบทบาทของครูพี่เลี้ยง คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาพบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการสอน และยังสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกของงานวิจัยนี้ ที่พบว่า พยาบาลพี่เลี้ยงแม้ว่าจะมีทักษะทางการพยาบาล มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติการพยาบาลมาก แต่ด้านการให้ความรู้ทางทฤษฎีแก่นักศึกษาพยาบาลไม่ได้ให้ความรู้ที่ลึกซึ้งมากพอ เนื่องจากมีภาระหน้าที่รับผิดชอบในหอผู้ป่วยมาก และมีเวลาน้อยในการเตรียมตัว

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ต่อคุณภาพการสอนภาคปฏิบัติ ของพยาบาลพี่เลี้ยง พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 มีคะแนนความคิดเห็นต่อคุณภาพการสอนของพยาบาลพี่เลี้ยงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีคะแนนโดยรวมอยู่ในระดับมาก การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 พบว่า คะแนนโดยรวมและคะแนนรายข้อส่วนใหญ่ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 สูงกว่าชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.05$) กล่าวคือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 มีความพึงพอใจการสอนของพยาบาลพี่เลี้ยงมากกว่านักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ผลการศึกษาเช่นนี้

อาจเนื่องจาก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เริ่มมีระบบพยาบาลพี่เลี้ยงจริงจังในปีการศึกษา 2552 นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ได้ฝึกปฏิบัติการการพยาบาลพื้นฐานกับพยาบาลพี่เลี้ยงในปีการศึกษา 2553 ฝึกปฏิบัติการการพยาบาลผู้ใหญ่ และฝึกปฏิบัติการการพยาบาลแม่และเด็ก ในปีการศึกษา 2554 ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ได้ฝึกปฏิบัติการการพยาบาลพื้นฐานกับพยาบาลพี่เลี้ยงในปีการศึกษา 2554 ฝึกปฏิบัติการการพยาบาลผู้ใหญ่และฝึกปฏิบัติการการพยาบาลแม่และเด็ก ในปีการศึกษา 2555 ซึ่งนับเป็นปีที่ 3 ของการทำหน้าที่เป็นพยาบาลพี่เลี้ยงพยาบาลพี่เลี้ยงจึงอาจมีประสบการณ์และทักษะในการสอนมากขึ้น นอกจากนั้น นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ส่วนใหญ่ (57 ใน 60 ราย) ได้ฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับพยาบาลพี่เลี้ยงในวิชาปฏิบัติการการพยาบาลพื้นฐาน ซึ่งเน้นการฝึกทักษะการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของผู้ป่วย ซึ่งพยาบาลพี่เลี้ยงมีทักษะและความชำนาญสูง ในขณะที่นักศึกษาพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติการการพยาบาลผู้ใหญ่และฝึกปฏิบัติการการพยาบาลแม่และเด็กกับพยาบาลพี่เลี้ยงส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 85) เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 การฝึกปฏิบัติการพยาบาล 2 รายวิชานี้ต้องใช้ความรู้เชิงทฤษฎีที่มีความเฉพาะ พยาบาลพี่เลี้ยงซึ่งปฏิบัติงานมานานจึงอาจไม่ทันกับความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังจะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นต่อคุณภาพการสอนของพยาบาลพี่เลี้ยงในเรื่องการส่งเสริมให้นักศึกษานำความรู้ทางทฤษฎีมาใช้

ในการปฏิบัติของสองรายวิชานี้ ($\bar{x}=4.12$ และ 4.14 ตามลำดับ) มีค่าต่ำกว่าเรื่องอื่นๆ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัญหาของพยาบาลพี่เลี้ยงในการสอนภาคปฏิบัติ ประกอบด้วย ปัญหาของการนิเทศนักศึกษาและปัญหาความรู้ทางทฤษฎีไม่ได้รับรู้ลึกซึ้งมาก กล่าวคือ ปัญหาของการนิเทศนักศึกษาพยาบาลนั้น เกิดจากการติดตามนิเทศนักศึกษาพยาบาลทุกคนที่พยาบาลพี่เลี้ยงต้องรับผิดชอบดูแลสอนเหล่านั้นไม่ทัน ทั้งนี้เพราะกิจกรรมการพยาบาลของผู้ป่วยจะให้เวลาเดียวกัน นักศึกษาพยาบาลแต่ละรายอาจจะต้องมีกิจกรรมการพยาบาลที่จะให้ผู้ป่วยของตนพร้อมๆ กัน ดังนั้น พยาบาลพี่เลี้ยงจึงไม่สามารถที่จะตามนิเทศนักศึกษาทุกคน ได้ในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ ปัญหาในเรื่องของความรู้ทางทฤษฎีไม่ได้รับรู้ลึกซึ้งมาก ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการมีภาระหน้าที่รับผิดชอบในหอผู้ป่วยที่พยาบาลพี่เลี้ยงประจำการอยู่ค่อนข้างมาก และการมีเวลาไม่มากในการเตรียมตัว สำหรับความต้องการของพยาบาลพี่เลี้ยงในการพัฒนาการสอนนั้น พยาบาลพี่เลี้ยงต้องการที่จะพัฒนาความรู้ในรูปแบบของการจัดอบรมทางวิชาการ และการจัดทำตำราเอกสารทางวิชาการให้ไว้ ณ หอผู้ป่วยซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kalischuk, Vandenberg and Awosoga. (2013 : 35) พบว่า พยาบาลพี่เลี้ยงมีความต้องการโอกาสในการพัฒนาการสอนภาคปฏิบัติซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือ การอบรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของพยาบาลพี่เลี้ยง

ส่วนแนวทางในการพัฒนาพยาบาลพี่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การได้มาซึ่งพยาบาลพี่เลี้ยง และ ระบบการเรียนการสอนและการติดตามผล สำหรับการได้มาซึ่งพยาบาลพี่เลี้ยงนั้น จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การคัดเลือกพยาบาลพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาลเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทัศนีย์ วรรภัทรากุล และคณะ (2549 : 29) ที่พบ บทบาทของครูพี่เลี้ยงที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การทำงานว่า ครูพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การเป็นครูพี่เลี้ยงมากกว่า 7 ปี มีคะแนนเฉลี่ยสูงในด้านการสอนมากกว่าครูพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การเป็นครูพี่เลี้ยง 1-2 ปี และ 3-4 ปี ทั้งนี้อธิบายได้ว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี เป็นพยาบาลที่มีประสบการณ์มากขึ้น มีความมั่นคงทางวุฒิภาวะมากกว่า สำหรับการประเมินความรู้ความสามารถในการสอนภาคปฏิบัตินั้น จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า พยาบาลวิชาชีพที่ทำงานร่วมกับพยาบาลพี่เลี้ยงมองว่า การประเมินความรู้ความสามารถในการสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยงจะมีส่วนช่วยให้พยาบาลพี่เลี้ยงรับรู้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยในการสอนภาคปฏิบัติของตนเอง เพื่อที่จะทำให้พยาบาลพี่เลี้ยงมีการเตรียมความพร้อมก่อนการสอนในส่วนนั้นได้ครอบคลุมครบถ้วนมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ระบบการเรียนการสอนและการติดตามผลก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของแนวทางในการพัฒนาพยาบาลพี่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพซึ่งประกอบด้วย การประชุมปรึกษาหารือระหว่างคณะกรรมการรายวิชาและพยาบาลพี่เลี้ยง

การสื่อสารระหว่างอาจารย์ประจำรายวิชาและ
พยาบาลพี่เลี้ยง และการประเมินพยาบาลพี่เลี้ยง
ภายหลังการสอน ทั้ง 3 ส่วนนี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลดี
ต่อการสอนภาคปฏิบัติทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับ
การศึกษาของ Kalischuk, Vandenberg and
Awosoga. (2013 : 37) ที่ว่า พยาบาลพี่เลี้ยง
มีความต้องการที่จะสื่อสารระหว่างคณะพยาบาล

ศาสตร์และพยาบาลพี่เลี้ยงให้มากขึ้น ซึ่งการ
สื่อสารมีความต้องการให้เป็นในลักษณะ พบปะ
ซึ่งกันและกัน (face-to-face) ซึ่งการศึกษานี้
เสนอแนะว่าคณะครูที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนา
ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่าง
พยาบาลพี่เลี้ยงเพื่อการประเมินและการนิเทศ
นักศึกษาอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ วรรณทรากุล และคณะ. (2549) “การปฏิบัติบทบาทของครูที่เลี้ยงคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” **วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**. 14 (2) หน้า 23-33.
- นันทนา น้ำฝน, ณิชภา วุฒิวัดน์ และอารี ชิวเกษมสุข. (2549) “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้บทบาท พยาบาลวิชาชีพและความพึงพอใจต่อการฝึกปฏิบัติภายใต้การสอนโดยพยาบาลที่เลี้ยงแบบหนึ่งต่อหนึ่งของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 : กรณีศึกษาในสถานศึกษาเอกชน” **วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 18 (3) หน้า 108-117.
- สภาการพยาบาล. (2550) “คุณลักษณะพยาบาลที่ผู้รับบริการคาดหวังและพึงพอใจ” [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.tnc.or.th/knowledge/know08.html> (27 กุมภาพันธ์ 2554)
- สุดจิต ไตรประคอง, ชุติกร แสนสบาย และอุรา แสงเงิน. (มีนาคม-เมษายน 2551) “ผลของระบบพยาบาลที่เลี้ยงต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงและความพึงพอใจของพยาบาลที่เลี้ยงฝ่ายบริการพยาบาล โรงพยาบาลสงขลานครินทร์” **สงขลานครินทร์เวชสาร** 26 (2) หน้า 163-172.
- Byrd, C., Hood, L., and Youtsey, N. (November-December 1997) “Student and preceptor perceptions of factors in a successful learning partnership” **Journal of Professional Nursing**. 13 (6) page 344-351.
- Foster, H., Ooms, A., and Mark-Maran, D. (2015) “Nursing students’ expectations and experiences of mentorship” **Nurse Education Today**. 35 page 18-24.
- Hightower, A. et al. (2011) **Improving Student Learning by Supporting Quality Teaching: Key Issues, Effective Strategies**. Bethesda : Editorial Projects in Education Incoporation
- Kalischuk, R. Vandenberg, H., and Awosoga, O. (January/February 2013) “Nursing preceptors speak out: an empirical study” **Journal of Professional Nursing**. 29 (1) page 30-38.

- Kristofferzon, M.L. et al. (October 2012) “Nursing students’ perceptions of clinical supervision: The contributions of preceptors, head preceptors and clinical lecturers” **Nurse Education Today**. 33 (10) page 1252-1257.
- Liu, M. et al. (2010) “Lived experiences of clinical preceptors: a phenomenological study” **Nurse Education Today**. 30 page 804-808.
- Lofmark, A. et al. (2012) “Nursing students’ satisfaction with supervision from preceptors and teachers during clinical practice” **Nurse Education Today**. 12 page 162-169.
- Muif, J. et al. (June 2013) “Preceptors’ perceptions of a preceptorship programme for newly qualified nurses” **Nurse Education Today**. 33 (6) page 633-638.

